

VPOGLEDI ŠT. 8 – POVZETEK

Uporaba drog, vožnja pod njihovim vplivom in prometne nesreče

Ta pregled objavljene literature zagotavlja izčrpno poročilo o povezavi med uporabo drog, vožnjo pod njihovim vplivom in prometnimi nesrečami. Vključuje metodološka vprašanja, predstavlja rezultate raziskav o razširjenosti uporabe drog med vozniki in zagotavlja pregled ugotovitev pomembnejših mednarodnih epidemioloških raziskav, objavljenih po letu 1999. V poročilu so zbrani tudi dokazi iz eksperimentalnih in terenskih študij o povezavi med uporabo drog, vožnjo pod njihovim vplivom in prometnimi nesrečami.

Raziskovalno delo na tem področju se lahko na splošno razdeli na eksperimentalne in epidemiološke študije. Vsak pristop ima sam po sebi določene prednosti in slabosti.

- Eksperimentalne študije se lahko opravijo v laboratoriju, simulatorju vožnje ali na javni cesti, droga pa se da prostovoljcem v nadzorovanem odmerku. Rezultat takih študij je lahko razlaga glede na en sam vzrok, vendar pa se pri tem lahko ugotovijo samo potencialna tveganja. V nekaterih primerih imajo lahko rezultati omejeno vrednost zaradi uporabe nestvarnih odmerkov, uporabe droge v preteklosti ali razlik med posameznimi prostovoljci.
- Epidemiološke študije proučujejo razširjenost drog med različnimi skupinami prebivalstva. Vključujejo obcestne kontrole, študije, ki ocenjujejo razširjenost drog v podskupinah voznikov, študije tveganja za nesrečo, analize odgovornosti, raziskave med prebivalstvom in farmakološko-epidemiološke študije. Omejitve take epidemiološke raziskave so v tem, da lahko obstajajo dejavniki tveganja, povezani z uporabo drog, ki ne izhajajo iz ugotovitev študije. Dodatna slabost epidemiološke raziskave je, da ne more razlikovati med „dejanskim“ dejavnikom tveganja in drugimi dejavniki, ki so lahko tesno povezani z njim. Rezultati različnih študij se ne morejo primerjati iz različnih razlogov, kot so razlike med testiranim prebivalstvom ali odvzetimi vzorci.

Rezultati eksperimentalnih študij kažejo, da lahko na sposobnost za vožnjo vplivajo številne prepovedane droge, pri čemer nekatere droge povzročajo učinke, ki so odvisni od uporabljenega odmerka.

- Konoplja lahko zmanjša nekatere kognitivne in psihomotorične sposobnosti, potrebne za vožnjo.
- MDMA (ekstazi) ugodno in neugodno vpliva na zmožnost za vožnjo.
- V študijah, v katerih se proučujejo učinki kombinacije alkohola in prepovedanih drog, je bilo ugotovljeno, da lahko v takih primerih nekatere prepovedane droge (na primer konoplja) povzročijo dodatno sinergijsko poslabšanje, medtem ko lahko druge (na primer kokain) delno zavrejo poslabšanje. MDMA lahko oslabi nekatere škodljive učinke alkohola, vendar ne vseh, medtem ko se lahko drugi negativni učinki alkohola okrepijo.
- Dolgotrajna uporaba katere koli prepovedane droge je povezana s poslabšanjem nekaterih kognitivnih in/ali psihomotoričnih sposobnosti in lahko zmanjša zmožnost za vožnjo, tudi če oseba ni več pod vplivom drog.

Rezultati eksperimentalnih študij kažejo tudi očitno poslabšanje zmožnosti zaradi nekaterih terapevtskih drog.

- Benzodiazepini na splošno zmanjšajo sposobnosti posameznika, nekatere vrste te snovi (ne glede na to ali imajo dolgo-, srednje- ali kratkotrajno delovanje) pa lahko povzročijo resno poslabšanje

sposobnosti, medtem ko za druge vrste velja, da je malo verjetno, da bi učinkovale še naslednji dan.

- Antihistaminiki prve generacije delujejo na splošno bolj pomirjevalno kot antihistaminiki druge generacije, čeprav so v obeh skupinah izjeme.
- Triciklični antidepresivi povzročijo večje poslabšanje sposobnosti kot novejšje vrste, čeprav rezultati eksperimentalnih preskusov po zaužitju selektivnih zaviralcev privzema serotonina druge generacije niso vedno enaki.

V vsakem terapevtskem razredu obstajajo snovi, ki povzročijo manjše poslabšanje ali pa ga sploh ne povzročijo. Tistim, ki želijo voziti, naj zdravnik raje predpiše take terapevtske droge.

Epidemiološke študije so potrdile številne ugotovitve eksperimentalnih študij. Pri približno enem do dveh odstotkih voznikov, ustavljenih med nadzorom prometa, je test pokazal prisotnost droge v slini, pri čemer je bilo zabeleženih le nekaj izjem.

- Vožnja pod vplivom kombinacije alkohola in drog ni redka.
- Študije, ki ocenjujejo razširjenost drog, zdravil in/ali alkohola med vozniki, vpletenimi v prometno nesrečo (s smrtnim ali nesmrtnim izidom), so ugotovile, da je alkohol najbolj razširjena psihoaktivna substanca, vendar pa so pogosto zraven vpletene še droge, in sicer pogosteje kot v splošni populaciji voznikov.
- Od vseh analiziranih drog se je po razširjenosti takoj za alkoholom uvrstila konoplja, čeprav so bili v vzorcih, analiziranih glede prisotnosti benzodiazepinov, ti včasih še bolj razširjeni kot konoplja.
- Statistično je bilo večje tveganje za nesrečo in/ali tveganje za odgovornost za nesrečo ugotovljeno za konopljo, benzodiazepine, amfetamine, heroin in kokain, številna od teh tveganj pa se povečajo, če se droga zaužije sočasno z drugo psihoaktivno substanco, kot je alkohol.

Rezultate epidemioloških in eksperimentalnih študij je treba združiti, da se dobi kakovostna ocena učinka nekaterih drog na zmožnost vožnje in tveganje za nesrečo. Za razvoj bolj združljivih metodologij je odbor mednarodnih strokovnjakov, ki je vključeval tudi predstavnike centra EMCDDA in NIDA, v letih 2006–2007 pripravil osnutek smernic za prihodnje raziskave na področju drog in vožnje. Te so bile upoštevane pri obsežnem projektu DRUID, ki ga financira EU, na podlagi katerega se bodo opravile referenčne študije vpliva alkohola, prepovedanih drog in zdravil na zmožnost vožnje ter analizirala razširjenost alkohola in drugih psihoaktivnih substanc med vozniki, vpletenimi v prometne nesreče, in vozniki na splošno, izračunala pa se bosta tudi analitični prag in prag tveganja za številne prepovedane droge in zdravila v več evropskih državah. Projekt DRUID bo končan leta 2010.

Publikacija EMCDDA Vpogledi št. 8: *Uporaba drog, vožnja pod njihovim vplivom in prometne nesreče* je (v angleščini) na voljo v tiskani obliki (cena 24 EUR), lahko pa se tudi (brezplačno) prenese kot datoteka PDF s spletne strani centra EMCDDA (<http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/driving>).